

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานีวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยได้เพิ่มอย่างรวดเร็วมาก เมื่อเทียบกับระยะเริ่มแรกคือ เมื่อประมาณ ๖๖ ปีมาแล้ว นอกจากวิทยุกระจายเสียงในเครือของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานด้านวิทยุกระจายเสียงของประเทศแล้วยังมีส่วนราชการ เช่น หน่วยงานของกองทัพ กรมตำรวจ องค์การสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยต่าง ๆ และส่วนราชการอื่น ๆ ได้จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง เพื่อใช้ในการกิจของตนและเพื่อบริการสาธารณชน รวมทั้งสิ้น ๕๘๕ สถานี และเกินกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมดนี้ เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงของหน่วยราชการกองทัพ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "วิทยุทหาร" (กองบัญชาการทหารสูงสุด กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ) โดยเฉพาะสถานีวิทยุในเครือกองทัพบกมีอยู่ถึง ๑๓๘ สถานี และสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือกองทัพบกเช่นกัน ซึ่งมีอิสระในการดำเนินงานภายในองค์การเอง ทั้งในด้านการจัดรายการและการหารายได้ ภายในใต้นโยบายของกองทัพบก คือ ดำเนินการเพื่อความมั่นคงของชาติและเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างทหารกับประชาชน

ถึงแม้กฎหมายจะระบุว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงต้องเป็นของรัฐ แต่หน่วยงานของรัฐบาลที่สังเกตเห็นผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจของการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงนั้น ขาดแคลนทุนทรัพย์ที่จะมาจัดตั้งเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมากประมาณสถานีละ ๕-๑๕ ล้านบาท ในการลงทุนนับตั้งแต่การปลูกสร้างอาคาร การจัดหาอุปกรณ์เครื่องส่ง สิ่งสาธารณูปโภค การซ่อมบำรุงรักษาอุปกรณ์ การจัดทำรายการ ตลอดจนการสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ดังนั้นหน่วยงานของรัฐจึงต้องร่วมมือกับภาคเอกชนให้มาลงทุน ในการลงทุนด้านอุปกรณ์ โดยบริษัทนั้น ๆ จะได้ผลประโยชน์จากการทำสัญญาซื้อขายเวลาในการจัดทำรายการทั้งหมดและนำไป

ชาติให้กับผู้ต้องการใช้เวลาโฆษณาด้านธุรกิจอีกต่อหนึ่ง ในลักษณะของพ่อค้าคนกลางตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งอาจจะทำสัญญาผูกพันกันไว้ตั้งแต่ ๕-๑๐ ปี

การที่สถานีวิทยุกระจายเสียงมีจำนวนมากและได้มีการโฆษณาสินค้าและบริการ เพื่อนำรายได้จากการโฆษณามาบริหารกิจการของสถานีวิทยุแต่ละสถานีจึงจำเป็นต้องหาวิธีการพิจารณาในเรื่องการจัดทำรายการกระจายเสียงให้เป็นที่น่าสนใจของผู้ฟังมากที่สุด ซึ่งถือได้เป็นหัวใจที่สำคัญยิ่งของงานวิทยุกระจายเสียงมาก มีผู้ให้คำเปรียบเทียบบ้างว่า "เทคนิคคือหัวใจ รายการคือใบหน้า" กล่าวคือ การที่สถานีวิทยุหนึ่ง ๆ จะเป็นที่น่าสนใจของผู้ฟังมาก หรือน้อยเพียงใดนั้น สัมพันธ์อยู่กับว่าจะมีวิธีการเช่นใดที่จะทำให้คุณภาพของเสียงที่ออกอากาศนั้นชัดเจน และรายการที่จัดออกอากาศนี้ได้รับความนิชมจากผู้ฟัง และมีคุณภาพหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด

ในการนำเสนอข้อมูลเป็นการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดผังรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมการรักษาดินแดน กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๓๕ นั้น จะเป็นการอธิบายให้เข้าใจถึงรูปแบบแผนผังรายการกระจายเสียง การแบ่งสัดส่วนประเภทรายการต่าง ๆ ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน กรุงเทพฯ ทั้ง ๒ ภาค ในช่วงระยะเวลาที่บริษัทเอกชนเข้ามาซื้อเวลาดำเนินการออกอากาศ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบยาก และส่งผลกระทบต่อการจัดผังรายการของสถานีดังกล่าว การที่ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาในเรื่องนี้ เนื่องจากผู้วิจัยเป็นเจ้าของหน้าที่ของสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน ในตำแหน่งนายสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน ภาค เอ.เอ็ม. กทม. และได้ค้นเคสในการทำงานที่สถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดนแล้ว ๑๕ ปี ในอดีตนั้นสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดนมีการบริหารงานสถานีอย่างมีระบบและมีระเบียบแบบแผนที่ดี จนได้รับการยกย่องจากสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือกองทัพบกกว่า เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงตัวอย่าง ที่สถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือกองทัพบกอีกหลายสถานีฯ ได้นำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินงาน นอกจากนั้นแล้ว ในเรื่องกำหนดแผนผังรายการกระจายเสียง สถานีฯ จะเป็นผู้ดำเนินการจัดทำเองทั้งสิ้น โดยมีกำหนดว่าช่วงเวลาใดควรจะมีรายการประเภทอะไร จึงจะเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายใดบ้าง

การดำเนินงานนั้น ได้มีการกำหนดแบบรายงานการทำงานประจำวันสำหรับเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการ เจ้าหน้าที่ผู้ประกาศ และเจ้าหน้าที่ควบคุมเสียง ได้บันทึกการปฏิบัติงานของคนในแต่ละวัน เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบได้ ส่วนในด้านการโฆษณาสินค้าและบริการ ทั้งภายในราชการและสปกคั้นราชการนั้น สถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดนในอดีตได้ปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) อย่างเคร่งครัด โดยกำหนดให้โฆษณาได้ไม่เกินชั่วโมงละ ๘ นาที หากราชการใดไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดก็จะมีมาตรการในการลงโทษคือ ขึ้นแรกเป็นการตักเตือนด้วยลายลักษณ์อักษร ขึ้นที่สองจะเป็นการตัดโฆษณาส่วนที่เกินกว่ากำหนดออกและขึ้นสุดท้าย จะให้ถอนรายการนั้น ๆ ออกทันที สำหรับผู้จัดรายการแต่ละรายการได้กำหนดว่าจะต้องจัดทำประวัติเพื่อเก็บไว้ คือเป็นผู้ที่สอบผ่านการเป็นผู้ประกาศจากกรมประชาสัมพันธ์ และจะต้องผ่านการอบรมการเป็นผู้จัดรายการจากกรมประชาสัมพันธ์ หรือจบการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ หรือสื่อสารมวลชนจากสถานศึกษาต่าง ๆ

แต่ต่อมาเมื่อธุรกิจได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในการกำหนดแผนผังรายการกระจายเสียงของสถานี เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานี ทำให้ระเบียบและการบริหารงานของสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารการจัดผังรายการกระจายเสียงมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ว่าอะไรที่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นนี้ ที่มีผลทำให้รายการกระจายเสียงของสถานีคือคุณค่าลงไป และสถานีฯ ได้รับความนิยมนจากผู้ฟังลดน้อยลงกว่าเดิม ตลอดจนความภาคภูมิใจในการเป็นสถานีวิทยุตัวอย่างของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือกองทัพกได้หมดสิ้นไป นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาถึงแนวทางแก้ไขการปรับปรุงการบริหารการจัดผังรายการกระจายเสียงให้มีความเหมาะสมและมีคุณภาพมากขึ้น โดยให้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดการจัดผังรายการกระจายเสียงลดน้อยลงให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของผู้ฟังและเป็นการทำให้ชื่อเสียงของสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน ให้กลับคืนมาเหมือนดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา

ปัญหาวิจัย

มีปัจจัยอะไรบ้างที่เข้ามามีบทบาท และมีผลกระทบต่อการบริหารการจัดตั้งราชการ กระจายเสียงของสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน กรุงเทพฯ ภาค เอ.เอ็ม. สเตอริโอ และ ภาค เอฟ.เอ็ม.

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ทราบปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดตั้งราชการที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุ กรมการรักษาดินแดน กรุงเทพฯ ภาค เอ.เอ็ม. สเตอริโอ และ ภาค เอฟ.เอ็ม. ในช่วงที่บริษัท เอกชนเข้าเวลาออกอากาศ (พ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๓๕)

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. ด้วยแรงผลักดันทางเศรษฐกิจ สถานีวิทยุกระจายเสียงจึงมีความจำเป็นต้องมีการจัดการรายได้ เพื่อนำมาใช้ในกิจการของสถานี และเพื่อใช้ในการให้การสนับสนุนหน่วยต้นสังกัด ซึ่งเป็นเจ้าของคลื่นวิทยุและเป็นเจ้าของสถานีวิทยุ จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการค้า โดยมีรายได้จากการขายเวลาเพื่อทำการโฆษณา

๒. สถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน เป็นสถานีวิทยุในเครือกองทัพกโศกรมการรักษาดินแดนเป็นเจ้าของ และเป็นผู้วางนโยบายหลักของสถานี ส่วนในการดำเนินการด้าน ราชการนั้น อนุญาตให้บุคคลภายนอกในรูปของบริษัทมาซื้อเวลาของสถานีและหารายได้จาก การโฆษณาสินค้าและบริการเป็นหลัก

๓. สถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดนได้ให้เสรีแก่ผู้จัดรายการทุกรายการมีอิสระใน การจัดรายการตามต้องการของตนได้ แต่ต้องอยู่ในกรอบของกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้อง คือ

- ๓.๑ พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๔๙๘
- ๓.๒ พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๐๒
- ๓.๓ ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๓๕
- ๓.๔ ระเบียบกองทัพบกว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๓๖

๔. การจัดทำรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมการรักษาดินแดน ได้แบ่งช่วงเวลาสำหรับการเสนอรายการออกเป็น ๒ ประเภท

- ๔.๑ รายการละ ๒๕ นาที
- ๔.๒ รายการละ ๕๐ นาที

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดผังรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมการรักษาดินแดน กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๕ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูล ของการบริหารการจัดผังรายการกระจายเสียงสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน กรุงเทพฯ ภาค เอ.เอ็ม. สเตอริโอ ความถี่ ๗๓๘ MHz และภาค เอฟ.เอ็ม. ความถี่ ๙๖ MHz ตั้งแต่ขั้นตอนในการพิจารณาขออนุญาตของวิทยุสมัครเล่น หรือวิทยุคมนาคม ให้กับนักจัดรายการอิสระสมัคร บริษัทโฆษณา หรือบริษัทผู้เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการโฆษณาทางสื่อวิทยุ เพื่อนำมาจัดทำเป็นผังรายการกระจายเสียง และเสนอมายังสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน กรุงเทพฯ เพื่อพิจารณาคำเนินการขออนุมัติออกอากาศจากผู้อำนวยการสถานี ตามระเบียบและขั้นตอนต่าง ๆ ที่สถานีได้กำหนดไว้ จนกระทั่งรายการนั้น ๆ ได้ออกอากาศ

การที่ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาเฉพาะกรณีสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน กรุงเทพฯ ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้วิจัยมีความใกล้ชิดแหล่งข้อมูลเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดขีดจำกัดในการ

เข้าถึงข้อมูล ทั้งข้อมูลทางเอกสารและบุคคล โดยผู้วิจัยจะได้ศึกษารายการกระจายเสียง ประจำวันของสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน ทั้ง ๒ ภาค โดยพิจารณาจากแผนผังรายการกระจายเสียงประจำวันของสถานี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ จนถึง พ.ศ. ๒๕๓๕ รวมระยะเวลา ๖ ปี และจากการสัมภาษณ์ข้อมูล จากเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการจัดผังรายการกระจายเสียง เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการของบริษัทผู้ซื้อเวลาและนักจัดรายการของสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน ทั้ง ๒ ภาค

คำจำกัดความและนิยามศัพท์

๑. รายการวิทยุกระจายเสียง (Radio Programme) หมายถึง เสียงที่ส่งออกอากาศเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยที่เสียงที่ออกอากาศนั้น มีส่วนประกอบ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นเนื้อหา (Content) และส่วนที่เป็นวิธีการนำเสนอรายการ (Presentation)

รายการแบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ

- ๑.๑ รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทข่าวสาร
- ๑.๒ รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทความรู้
- ๑.๓ รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทความบันเทิง
- ๑.๔ รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทบริการสาธารณะ

๒. สถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือกองทัพบก หมายถึง สถานีวิทยุกระจายเสียงที่เป็นหน่วยขึ้นตรงของกองทัพบก ได้อนุมัติความถี่ให้ดำเนินการส่งกระจายเสียง ทั้งระบบ เอ.เอ็ม. และระบบ เอฟ.เอ็ม. ปัจจุบันมีอยู่ทั้งสิ้น ๑๒๘ สถานี และสถานีวิทยุเคลื่อนที่เฉพาะกิจ ๑๑ สถานี

๓. แผนผังรายการหลัก (Traffic Board Layout) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า Layout หมายถึง เอกสารที่ระบุรายละเอียดและขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อกระจายเสียงโดยระบุชื่อรายการสล็อตค้นรายการ ช่วงเวลาผู้จัดและผู้ปฏิบัติรายการ (ตัวอย่าง ตามภาคผนวก)

ซึ่งเจ้าหน้าที่ประจำสถานีวิทยุที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบ ในการกระจายเสียงออกอากาศสดถือเป็นหลักในการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบอย่างเคร่งครัด ในการวางผังรายการต่างๆ ที่จะออกอากาศในระยะเวลา ๑ เดือน

๔. นายสถานีวิทยุกระจายเสียง หมายถึง บุคคลที่รับผิดชอบกำกับดูแลการปฏิบัติงาน และปกครองบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุกระจายเสียงและการส่งกระจายเสียงให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้

๕. เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการ หมายถึง บุคคลที่มีความรับผิดชอบในการติดต่อประสานงานกับผู้จัดรายการในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการ การจัดทำแผนผังรายการกระจายเสียงประจำวัน (Lay-Out) ทำเรื่องขออนุมัติบรรจुरายการเปลี่ยนแปลงรายการหรือยกเลิกรายการต่อนายสถานีวิทยุกระจายเสียง

๖. ธุรกิจ หมายถึง บริษัทผู้ซื้อเวลากระจายเสียงในการจัดรายการและโฆษณา ซึ่งมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ เป็นบริษัทที่ซื้อเวลาจัดรายการและโฆษณาเอง บริษัทเหล่านี้จะมีนักจัดรายการในสังกัดของตนเอง และบริษัทพ่อค้าคนกลางเป็นบริษัทนายหน้าที่ขายเข้าช่วงเวลานักจัดรายการอิสระ หรือบริษัทโฆษณาต่าง ๆ

๗. ปัจจัย หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาททำให้การบริหารการจัดผังรายการกระจายเสียงนั้นไม่สามารถจัดได้ตามหลักวิชาการ ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ระบบเศรษฐกิจ ระบบเกื้อหนุนนโยบายหลังอำนาจต่าง ๆ รวมทั้งผลประโยชน์ต่าง ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ ไปพิจารณาปรับปรุงรูปแบบของการจัดผังรายการกระจายเสียง เพื่อที่จะให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ฟังได้มากที่สุด และสามารถนำไปเป็นพื้นฐานของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงในประเด็นอื่น ๆ ให้กว้างขวาง

และละเอียดยิ่งขึ้นต่อไป

๒. ทำให้กองทัพบกสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูล เพื่อประกอบการพิจารณาปรับปรุงการจัดตั้งรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุกระจายเสียง ในเครือกองทัพบกให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กองทัพบกให้เป็นไปตามนโยบายของผู้บังคับบัญชา

๓. ทำให้เอกชนฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำรายการทางสถานีวิทยุทหารสามารถนำผลการศึกษานี้เป็นข้อมูล เพื่อนำไปเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิธีการดำเนินรายการทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ในเครือกองทัพบกเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของกองทัพบกได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น